

مۇختار اۋەزوۋ

ابايچولى

شىنجاڭ خالىق باسپاسى

مۇختار اۋەزوۋ

ابايچولى

(تارىخى رومان)

1

شىنجاڭ ھالىق باسپاسى

۲۰۰۸ ۋىرجى

图书在版编目(CIP)数据

阿拜之路(上):哈萨克文/穆赫塔尔·阿维佐夫著. — 乌鲁木齐:新疆人民出版社, 1981.4 (2008.11重印)

根据原苏联哈萨克共和国国立文学出版社1956年版本改写为新疆哈萨克文。

ISBN 978 — 7 — 228 — 04545 — 7

I. 阿... II. 穆... III. 长篇小说—哈萨克—现代—哈萨克语(中国少数民族语言) IV. 1361.45

中国版本图书馆CIP数据核字(1999)第73678号

责任编辑:阿布都哈依木

校 对:达吾列提

封面设计:夏提克

新权图字 29-2008-27

阿拜之路(哈萨克文)

(上)

穆赫塔尔·阿维佐夫 著

新疆人民出版社出版

(乌鲁木齐市解放南路348号 邮政编码:830001)

新疆新华书店发行

新疆八百印务有限公司印刷

850×1168毫米 32开本 19.25印张

1981年9月第1版 2008年12月第4次印刷

印数:20600—23600

ISBN 978 — 7 — 228 — 04545 — 7 定价:36.00元

بۇل كىتاپ سوۋەت وداعىندا — قازاقنىڭ مەملەكەتتىك كوركەم ادەبىيەت باسپاسىندا 1956 — جىلى باسلىغان نۇسقاسىنان اللىندى،
اتاۋلارىنا جانە ءىشنارا سوزدەرىنە وزگەرسى ەنگىزىلدى.

本书根据原苏联哈萨克共和国国立文学出版社 1956 年版本出版，
只在借词和个别地方作了改动。

جاۋاپتى رەداكتور: ءابدىقايىم زىكىريا ۇلى
جاۋاپتى كوررەكتور: داۋلەت باۋىرجان ۇلى
مۇقابىلسىن كوركەمدەگەن: شاتتىق اغسا

اباي جولى

(1 - كىتاپ)

*

شىنجاڭ خالىق باسپاسى باستىردى
(ءۇرىمجى قالاسى وڭتۇستىك ازاتتىق كوشەسى 348 - اۋلا)

شىنجاڭ شىنخۇا كىتاپ دۇكەنىنەن تاراتىلدى
شىنجاڭ باباي باسپا شەكتى سەرىكتىگىندە باسلىدى
فورمات 1/32 850 × 1168 ، 19.25 باسپا تاباق

1981 - جىل، قىر كۇيەك، 1 - باسپاسى

2008 - جىل، جەلتوقسان، 4 - باسلىۋى

تىراجى: 23600 — 20600

ISBN 978 — 7 — 228 — 04545 — 7

باعاسى: 36.00 يۋان

مازمۇنى

- اباي اعا (1)
- كەك جولندا (93)
- «قارا شەين» (210)
- وكنىشته (272)
- قاقتىعىستا (349)
- قورشاولدا (470)

اباي اعا

I

كۈز اسپانى كۇڭگىرت، بۇلىڭغىر، اۋەدە دىمقىل سىز بار. تاڭ سالقىنى قازىر كۈزدىڭ سۇيق جەلىنە اينالغان. ماڭايدا قىزارىپ سولغان قۇرايلار كوپ كورىنەدى. بۇرىنەن ايرىلغان توبىلىعى دا قۇقىل رەڭدى. ۇزارىپ سارعايعان سەلەۋ مەن بوزىمىل كودە، جۇسان ءبارى دە جەل لەبنەن قالىترايدى. باس شۇلىعپ ەلبەك قاعادى. قارا جەل قۇعان قاڭباق كەڭ جازىقتا كوپ بۇلىڭداپ، تىنىمسىز كەزىپ، جوسىپ وتەدى. تاڭ جاڭادان اتقان. سالقىن ءتۇننىڭ قالىڭ شىعى جۇرگىنىشىلەردىڭ اتتارىنىڭ تۇياعىن جىلتىراتىپ، شاشاسىنا شەيىن سۇلاندىرعان.

ەرالىنىڭ كەڭ جازىعىنا جاڭا كەلىپ بلىنگەن جۇرگىنىشلەر — ەرتە كوشكەن اۋىلدىڭ ەر — ازاماتى. كوشىپ كەلە جاتقان اباي اۋىلى مەن كورشى اۋىلدار. سول كوشتىڭ الدىندا ۇزاڭقىراپ كەتكەن مىناۋ ءبىر توپ اتتىلار اباي مەن ونىڭ كەي دوستارى. كەي اقىن — انشىلەر. توپتىڭ الدىنقى قاتارىندا اباي، كوكباي، شۇبار ۇشەۋى وزگەلەردەن وزىڭقىراپ، وڭاشا اڭگىمەلەسىپ بارادى. ارتقى توپ اقبىباي، ماعاش، كاكىتاي، دارمەن بولاتىن. بۇلاردىڭ ارتىندا ەربول مەن بايماعامبەت ءبىر بولەك كەلەدى.

ءجۇرىستىڭ ەرتەلىك مازاسىزدىعىنا قاراماي، كۈن رايىنىڭ مۇڭدى، سۈركەي كوڭىلىسىزدىگىنە قاراماي، ورتاداعى جاستار توبى ۇنەمى دابىرلاپ، سويلەسىپ، ازىلدەسىپ، كۇلىپ كەلە

جائىر. شەتەنەن اقىن جاستار بولغاندىقتان، بۇلار سوڭغى كەزدەردە ولەڭ شىعارۋدىڭ ءار الۋان ۇلگىلەرىن بايقاپ كورسەتتى. ۇيدە وتىرسا جازىپ ايتاتىن اقىندار، توپقا كەزىكسە دومبىراغا قوسىلىپ ءان شىرقايتتى. ال، وسىنداى ات ءۇستى، جول - جونەكەيدە شاپشاڭ ولەڭ ايتۋعا، باسەكەمەن جارىسقا دا تۇسە بەرسەتتى.

وسى سوڭغى كۇندەردە اقىلباي ءبىر الۋان جارىس ۇلگىسىن ايتقان ەدى. ول تورتتىك جىردى ءتورت اقىن ءبولىپ، ءىلىپ - قاعىپ ايتاتىن ءبىر ءداستۇر.

كەيىنگى توپتىڭ جول ۇزاقتىعىن، مەزگىل جۇدەۋلىگىن ەلەمەي، كوڭىلدى كۇلكىمەن كەلە جاتۋىنا قازىردە دە سەبەپ بولعان سول ءىلىپ - قاقپا ولەڭدەر. ەندى ءبىر كەزەكتە ماعاش ات ۇستىندە قۇنسا ءتۇسىپ، كاكتاي مەن اقىلبايعا قاراپ، تاغى ءبىر تورتتىكتىڭ العاشقى ءبىر جولدىن وقىس باستادى: — كۇز جەتتى مە، باتىر - اۋ، نەگە توڭدىم — دەگەندە، باعانادان كەزەك قاعىسىپ، شاپشاڭدىققا وزدەرىن قايراعانداى بولىپ كەلە جاتقان اقىن جىگىتتەر تەگىس ەلەڭ ەتە قالىستى. ءبىراق، الدىمەن ءىلىپ اكەتكەن اقىلباي بولدى:

— توڭعانىڭ راس، بوزارىپ ءتۇسىڭ دە وڭدى.

ەندىگى كەزەكتى دارمەن ايتۋعا بەيىمدەلدى. ول بۇلاردىڭ شىندەگى ەلەڭ شاپشاڭى جانە تاپقىر، ايتقىش. دارمەن باعانادان بەرگى داعدىسىمەن تورتتىكتىڭ سوڭغى ەكى جولدىن تاغى ءوزى بىتىرۋگە ئىجايالانغاندا، ماعاش قاتارىندا كەلە قاتقان دارمەننىڭ تىزگىنىن ۇستاپ، كۇلىپ تۇرىپ، ءازىل ايتتى:

— دارمەن، سەن شاپتىڭدى بىر كە تۇر. باعانادان بەرى ەسەمىز مىنا كاكتايدا كەتىپ بارادى. بۇل نەگە قوسىلمايدى؟ وسى ايتسىن. ايت، قانە، شاپشاڭ! — دەپ ماعاش كوزىن سىعرايتا كۇلىپ، ءوزىنىڭ ۇنەمى قاتتى قالجىڭداساتىن

قۇرداسى كاكىتايغا قارادى. ول دا وسىنداى ءبىر شابۇلدى
توسقانداى ەكەن. جولداستارىن تاڭ قالدىرعانداى وقىس وجەتتىك
كورسەتتى، ءوزىنىڭ شارىلداعان قاتتى ۇنىمەن داۋىستاپ
تۇرىپ، بلە جونەلدى:

— ءبىرىڭ توڭىپ، ءبىرىڭ ولڭ، جۇمىسىم جوق،
ويىنا تۇك كىرمەيدى كاكىتاي شوڭنىڭ! — دەپ قاتتى
كۇلىپ جىبەردى.

اقىلباي باياۋ مىنەزىمەن تاڭىرقاعان بويىندا كاكىتايغا
بۇرىلدى دا، «شوڭنىڭ»^① . . . دەپ سوڭى ۇيقاستى قايتالاپ:
— بۇ نە دەگەن ۇيقاس!؟ — دەدى.

ءدال وسى ساتتە ماعاش پەن دارمەن كاكىتايدى مىسقىل
ەتىپ، اقبىلايدىڭ كۇدىگىن قوستاپ، كۇلە جونەلىستى.

— قىسىلعانىڭا كورىنىسن، كاكىتاي «شوڭنىڭ» دەگەن
ءسوز جوق. ولەڭ ايتسا، كاكىتايدىڭ ءبىر وپقا جىبعىلاتىنىن
ءبلۋشى ەم. بارىپ شىققان جەرىن قاراساڭشى، — دەپ ماعاش
كۇلىپ كەلەدى؛ دارمەن دە اقسىيا كۇلىپ:

— بۇل قايدان العان ۇيقاسىڭ، قازاق ەستىمەگەن ءسوزدى
قايدان سۇيرەپ اكەلدىڭ، كاكە — اۋ؟ — دەدى.

كاكىتاي ولاردىڭ كۇلكىسىن ءبىراز ەركىندەتتىپ
جىبەرىپ، ەكى كوزى كۇلىمدەپ، ءوزى دە لەكتە كۇلدى دە،
ەندى جاۋاپتاسىپ، داۋعا كىرىستى:

— ولەڭنىڭ ءسوزى ماعاش پەن دارمەن ايتا بەرەتىن،
كۇندەگى كوپتىڭ قۇلاعىنا سىڭگەن ءسوز بولاما ەكەن؟ كەيدە
ايشىقتى ءسوز الدە قايدا الستان كەپ، وسىلاي تاڭىرقاتىپ تا
كەتۋ كەرەك. مەن بىلىسەم، وسى تورتتىكى ولەڭ قىپ تۇرعان،
جالعىز مەنىڭ ۇيقاسىم، — دەدى.

① شوڭ دەگەن ءسوزدى ارقا قازاقى بىلىمەيدى. زور ۇلكەن دەگەن ماماندا. قىرعىز
بەن ۇڭتۇستىك قازاقى قولدانادى — رەد.

«بىراق، جولداستارى باستىعى اقبىلбай بولپ، كاكتايغا قارسى جابلاداۋ ايتتى. قاتتى كۈلكلەرىن ەستىگەن سولغا توپقا ەندى بايماعامبەت پەن ەربول كەلپ قوسىلدى. ولارعا داماعاش ءوزىنىڭ ءسوزىن ماقۇلداتپاق. ولەڭدەرىن قايتالاپ ايتىسىپ، ءبارى دە جاسى ۇلكەن اعا، ەربولدىڭ تورەلىگىن تىلەستى. كاكتاي ءوزىنىڭ دۇرىستىعىن ەربولغا قۇتاتاقسى كەلدى.

— ەربول اعا، مىنالاردىڭ ورنىسىز كۈلكسى، جامان سىقاىن تىيىڭىزشى! اراشاشى تىلەدىم سىزدەن! قۇداي اقى، «شوڭنىڭ» دەگەن قازاق ءسوزى بار دەپ ايتىپ بەرىڭىزشى، مىنالارعا! — دەدى.

ەربول تورەشى بولعاندىقتان، ەندى جۇرتنىڭ ءبارى جاتتاپ العان تورتىكتى ءوزى تاى ءبىر ايتىپ، از ويلانىپ، باس شايقادى. كاكتايغا جولداستارى ءالى كۈلپ كەلە جاتىر. ەربول وعان جانى اشىعانداي قاباق بىلدىرسە دە، جىگىتتى قوستاي المادى.

— اينالايىن كاكتاي، داۋىسىڭ شىرىلداغاندا، جازىقسىزدان كۇيىپ بارا جاتقانداي كورىنەسىڭ — اق! سەن ارىز ايتقانڭمەن، زورلىق ەتىپ تۇرسىن. قازاقتا «شوڭنىڭ» دەگەن ءسوز جوق! — دەدى.

كاكتاي ەندىگى قالعان بايماعامبەتكە جابىسىپ، تاى دا، بۇرىنعىسىنان دا داۋىسىن قاتايتىپ، شارىلداي ءتۇسىپ:

— ويىاي — اۋ مىنا جۇرت نە دەيدى. باقا! ؟ ەستىمەگەن ءسوزىڭ جوق، كارى قۇلاقتى ءوزىڭ ەڭ. ءوزىڭ ايتتى! — دەپ سودان ءۇمىت قىپ ەدى، بايماعامبەت باعانادان «شوڭنىڭ، شوڭنىڭ» دەگەن ءسوزدى قايتالاپ، كۇبىرلەپ، قاباعىن ءتۇيىپ ايتىپ كەلە جاتقان. قازىر ول ءوزىنىڭ تۇرا كەتەتىن ءبىر بەتكە يىلىگىمەن:

— كاكتاي سەنىكى تەرىس! ەش ءبىر ەرتەگى، حىكايادا

«شوڭنىڭ» دەگەن سۆز جوق، مۇناداي ولەڭدى ەستىپ
كورگەنم جوق! — دەدى.

جۇرت كاكىتايدىڭ كۈيگەلەك مەنەزىنەن تاغى ەبىر وقىس
نارسە كۈتىپ، داۋرىغا ەتۈستى. ەبىراق ول — ەالى مويىنداغان
دا، جاسىعان دا جوق. اتىن تەبىنىپ جىبەرىپ:

— ەۋي ەتاڭىرى — اي، جەرىنە جەتپەي كاكىتاي
جىبىلمايدى، اناۋ اباي اماما جۇگىنەمىن. ەجۇر، بىلگىشتەرىڭدى
سوندا كورەمىن، كانە! — دەپ جورتا جونەلدى.

قالعان توپىڭ بارلىعى دا سار جەلىپ وتىرىپ، ابایلاردى
قۇپ جەتتى.

وزگەلەردەن بۇرىن جەتكەن كاكىتاي، جاڭاغى قىزۇ
ۇستىندەگى اششى ۇنمەن ابايغا داۋلارنىڭ جايىن مالىمدەپ
كەلەدى. داۋ «شوڭنىڭ» دەگەن سۆزدىڭ اينالاسىندا ەكەنىن
بىلگەندە، كوكباي كۈلىپ جىبەردى. ول بىردەمەنى بىلەتىن
سياقتى. كاكىتاي سوعان دامەلنە قارادى. ارتقى اتىلاردىڭ
بارلىعى قاتارىنا جەتكەن سولڭ، اباي ەربول مەن بايماعامبەتكە
بۇرىلىپ:

— ماعاشقا سەن ەكەۋىڭ دە قوسىلىپ، كاكىتايدى جىعىپ
بەردىڭدەرمە، شىنمەن؟ جىعىپ بەرۇ وڭاي عوي. ۇتمىقتى
تورەلىك ايتساڭ جىققانىڭ جىققان. ال، كاكىتايدىكى دۇرس
بولسا، قايتەسىن! — دەگەندە، جاڭاغى جەلىپىنىپ كەلگەن
اتىلاردىڭ بارلىعى دا اڭىرىپ قالدى. كەيىرەۋلەرى ەسال
توقتاپ ابايدىڭ اۋزىنا قالدالدى.

— قازاقتا «شولڭ» دەگەن كىسى اتى دا بار، كىسى بولعاندا
شولڭ، تورايىمىر دەگەن اعايىندى ەكەۋى بىردەي سۇرىلعان
شەشەن. سۈيىندىك شىنەن شىققان، قوس وركەشتەي ادامدار
بولعان. ولار ايتتى دەگەن ناقىل — تاقپاق، ەيسى ورتا جۇزگە
ەمالىم. ال، سول «شولڭ» دەگەن سۆزدىڭ تۇپ توركىنى،

مەن بىلىم، قازاق سۆزى مەس. مەن ۇلى جۇز ۇيسىن
اقتىدارىنىڭ، شەشەندەرىنىڭ ەسكى برعافتارىندا دا ۇشراپ
وتىرادى. وسى سۆزدىڭ اسىلى تۇبى قىرعىزدان با دەپ
تۇپشلايمىن. قالاي دا كاكىتاي بارىڭدى قىراتا جەڭىپ وتىر.
ورتاڭدا ۇزىن «اقىن مەسپىن» دەپ ەڭ مومىن ۇستايىتىن وسى
ەدى. بىراق بار اقىندى، ۇيەلمەنىڭمەن بىر ارعا ۇيىپ -
توڭىپ جەڭىپ كەتكەن دەگەن وسى مەس پە؟ شىنىندا وسى
«توڭىدىم، وڭىمدارىڭا» ەركەك اقىن بولپ قايراتتى اجار
بەرگەن كاكىتاي، ولەڭگە ولەڭدىك قاسىيەت بىتىرگەن، وسىنىڭ
وسى عانا ەر سۆزى! ال، جەڭىلگەندەرىڭدى وزدەرىڭ
بىلمەسەڭ، بىز ايتايىق: شالجيا جىيىلىپ، شالقاسىنان سۇلاپ
تۇستى دەگەن وسى، اقىن ماعاش، اقبىلبي! - دەپ اباي
مىسقىل ەتتى.

جەڭگەن كاكىتاي دا، جەڭىلگەن اقىندار دا، ولاردى
قۇپتاۋشىلار دا ابايدىڭ ۇزىلىسىز سىقاعىنا ماز بولا تۇستى.
جۇرگىنىشلەر، ەرالىنىڭ قازىردە قۇالڭ تارتقان شالىنىن
بىراز ارالاپ ەتتى. توپتىڭ الدىنا تامان وزىنىداپ كەلە جاتقان
اباي بىر كىشكەنە تۇبەشىككە قاراي تارتتى. ول تۇبەنىڭ باسىنا
شىققاندا، بارلىق اتتىلار سال عانا تومپىيىپ جاتقان ەسكى ەكى
مولانى كوردى.

جاستاردىڭ جۇزىندە ابايدىڭ بۇل مولاعا توقتاعانىنا تاڭىرقاۋ
بار. ولار وسى ەسكى مولانىڭ كىمەن قالعان كۈنە بەلگى
ەكەنىن بىلمەۋشى ەدى. اباي اتىنىڭ باسىن وزگەلەردەن
وزدىرىڭىراپ كەپ، قوس مولاعا كوز جىبەرىپ، كوپ ۇنسز
تۇرىپ قالدى.

بۇنىڭ سەلدىر سۇلۇ ساقالىنا ەندى سال عانا اق ارالاسقان.
اينالاسىنا ازىراق اجىم جىيىلعان مۇڭدى كوزىن كەيدە
قىسىڭىراپ قارايدى. كەيدە الدە بىر كۈندەردى الاڭسىز

كوڭىلىمەن ەسنە تۇسىرمەكتەي، كوزىن جۇمىپ تۇرىپ ويلىنىپ قالادى. شۇبار مەن دارمەننىڭ قولىنداعى ەكى كوك قارشىدا مولاغا تامان باس يىزەي تۇسىپ، وقىس ەبىر اڭدى كۈتكەندەي قالدالىپ قاپتى. التىن سارى كوزدەرىن كىرىپك قاقپاي شانىلىتادى. شاپىتتاى باپتى قۇستار قاپىسىز ەساتتى باىپ تۇر.

كوپكە تۇسىنىكىسىز تۇردە ەبىرتالاي ۇنىسىز تۇرىپ قالغان اباي، ەبىر كەزدە دەنەسىن بۇرماي، واڭ قولىن عانا كوتىرىپ، ارتىنا قاراي قايردى دا، جىگىتتەرگە بەلگى ەتتى. بارلىق توپ كورنەكسىز مولاغا ەلى دە تاڭىرقاي قاراپ، ابايىنىڭ قاتارىنا كەلدى. ات تۇياقتارىنىڭ تىقىرى باسىلىپ، جۇرت تەگىس تىنىش جىم - جىرتىققا اۋسقاندا عانا، اباي ەسوز قاتتى. اقىرىن قوڭىر ۇنمەن سويلەي باستادى.

— وسى جالعىز مولا وسىناۋ ەلسىز جوتاعا پايدا بولعالى، مىنە بىيل ەجۇز رەت جادىراپ جاز، كىر بەل تارتقان كۇز كەپتى. سول ەبىر نىقىلىمىنان بەرگى كوپ بۇنىدار تىرشىلىگىنىڭ ۇنىسىز كۇاسى وسى مولا. بۇل قوس مولا، شىنە اسا ەبىر اۋىر سىر بۇككەن مولالار. قاشاندا ەبىر وسى تۇسقا سوعىپ وتكەندە، الدە ەبىر ارىلماغان قارىزىم بارداي بولامىن. اقىندىق قارىزىم سىياقتانادى. بۇندا جاتقان ەبىر قىز، ەبىر جىگىت، جىگىتى كەبەك، قىزى ەڭلىك اتانۇشى ەدى! — دەگەن كەزدە ابايىنىڭ ۇنى اجارلانىپ، ماشىقتى قالپىنا اۋىسىپ، قاتال سويلەدى.

— وسى ەكەۋىنىڭ ماحاببات ۇشىن ەوز ەلىنىڭ قاتال وكىمى، ەوز زامانداستارىنىڭ قولىمەن، زورلىقپەن ولتىرتكەن بولاتىن. ەجۇز جىلدىن بۇرىن دا، سودان كەيىن، ەدال بۇگىنگى كۇنگە شەيىن دە، ۇلعا تۇساۋ، قىزعا بۇعاۋ بولعان ەل زاڭى، وسى ەكەۋىن ات قۇيرىعىنا بايلاىپ، سۇيرەتىپ ولتىرتكەن. اباي از توقتاپ، كۇز جەلىنىڭ سۇلىداي سوققان لەبنەن

الدە ءبىر سۇبق سارىن ەستىگەندەي بولادى. الاسا توبەنىڭ سەلەۋى مەن كودەسى قالتىراي ءتۈسىپ، باس شۇلەپ، باياعى ءبىر ەسكى زاردىڭ بولغانىنا كۋالىك ايتقانداي. اباي قارا سوزبەن ەسكى ءبىر بالادا سازىن شەرتىپ تۇرعانداي.

— ەڭلىك پەن كەبەك قۇعىنان قاشىپ، اڭداي بوپ مىنا وردا تاۋىن پانالاپ، ازەانتاي عانا داۋرەن سۇرگەن - دى. سول بۇيرماعان ماحاببات، دوستىقتان بىتكەن ەكەۋىنىڭ بالاسى، جورگەكتەگى نارەستەسى جاس ۇلان، اكەسى مەن شەشەسىنەن ايرىلعان كۈنى، جورگەگىندە جىلاعان كۈيىندە، مىناۋ شەتكى اق شوقىنىڭ ەلسىز بىيگىنىڭ باسنا اپارىپ تاستالدى. ءدال سول قازا كۈنى باتىپ، باتقاناشا شەگى قاتىپ، جىلاپ جاتتى. سۇبق دۇنيە، ءتىلىسم دۇنيە ورتاسىندا، تاس باۋىر ادامنان السى، جالعزدىقتا. . . ۇنى ءۇشتى. ماڭگى ءۇشتى! . . . — دەدى دە اباي ءسوزىن ءبىتىردى.

جاستار ۇرىككەندەي بوپ تۈيىلگەن قاباقپەن، شوشىنعان جۈزبەن قاراسادى. ەڭ العاش شاپشاڭ ءۇن قاتقان دارمەن ەدى.

— كىمنىڭ بۇيرىعى سولاي ەتتى، اباي اعا - اۋ؟
— ولتىرگەن كىم؟

— ولتىرتكەن كىم؟ — دەسىپ ماعاش، كاكىتاي دا

سۇراستى.

— ولتىرتكەن كەڭگىرباي! وسى تۇرعان كوبىمىزدىڭ اتامىز. سول كۈندەگى ەلدىڭ انانداي يەن كوشىن باستاعان ارۋاعىمىز كەڭگىرباي! — دەپ اباي اينالا تۇرعان جاستاردىڭ تۇرىنە بارلاعانداي باعىپ قارادى.

بۇل سوزگە شۇبار سەسكەنىپ قالعانداي بولدى. وزگە جاستار اڭىرعانداي. تەك دارمەن عانا:

— ارۋاعىڭ دا ءوزى، جاستارىنىڭ جەندەتى دە ءوزى بولعانى ما؟ — دەگەندە، اباي وعان ءسال تۈيىسىنە قارادى.

شۇبار دارمەندى قاعىپ:
— تەك اڭداپ سويلە! — دەپ قالدى.
اباي، دارمەن جۈزىندەگى باسلىماغان اقىندىق ۇشقندى
تانىپ تۇر.

— سودان بەرى ول شىنجىر قازاق قىزىنىڭ مويىنىنا
بۇرىنچىدان دا باتا ءتۈستى! — دەپ تاغى توقتادى.
وسى كەزدە قوللىنداعى قارشىماسىنداي ەكى كوزى وتتانىپ،
ۇشقىنداعان دارمەن وقىس ءبىر ويمەن تۇتانعانداي بولدى.
— اباي اعا، رۇقسات ەتىڭىزشى! ءجۈز جىل بويىندا تالاي
جولاۋشى مەن وتكىنىشى ەڭلىككە ءوزى بىلگەن قۇرانىن وقىپ،
باتا قىلدى عوي. ولارى تىيە بەرسىن! مەن بۇگىن سول ەڭلىكتەر
جۈرەگىنە ارىنالىغان باسقاشا، وزگەشە ءبىر قۇران وقىيىن. سوعان
رۇقسات پا ەكەن؟ — دەدى.

اباي بىركىلگەن جوق. دارمەنگە قىزىققانداي، جىلى
شىرايمەن قارادى دا: «وقى! . . .» دەدى.
سول بەلگىنى كۈتكەن دارمەن:

— ەندەشە ەڭلىك - كەبەك قۇرانى مىناۋ بولسىن، — دەپ
سالىپ، تاماعىن كەنەپ الىپ، شىرقاپ تۇرىپ، اسەم قوڭىر
داۋىسىمەن ءان باستادى. كاكىتاي مەن شۇبار مىناداي وقىس
مىنەزدەن قىسىلغانداي قىبىلجىپ، ءبىر نارسە ايتقانداي بولسىپ
ەدى، اباي تىنىشتىق تىلەپ، ەكى قولىن شاپشاڭ سەرمەدى دە،
بارلىق توپقا تىيىم سالىپ دارمەندى تىڭداۋعا بۇيرىق ەتتى.
كوپشىلىك ءۇنسىز تۇرىپ قۇپتاعانداي، ۇيىپ تىڭداپ قالدى.
دارمەننىڭ وزگەشە مۇڭىمەن اسا سەزىمتال اجار بەرىپ ايتقان
ءانى، اماندىق، بەيىتتىلىككە ايتىلاتىن، ساۋىق ءانى ءتارىزدى
مەس. ولگەندەردىڭ ارۋاعىنا ارىنالىغان، دەرتتى جۈرەك جوقتاۋى
سياقتى. ءجۈزىنىڭ سىر تولقىنى كوپ، ءانىشى - اقىن، بۇل
توپتىڭ بارىنە ءمالىم ءبىر ءاندى باستاسا دا، قازىرگى ايتۋىندا

سونى وسى ساتكە اسا ءبىر ورايلى سازداي سوزادى. ايتىپ تۇرغانى اباي ءانى — «كوزىمنىڭ قاراسى».

ماعاش پەن كاكتاي، ابايغا قوسىلىپ، دارمەننىڭ بۇل وقىس قىلىغىن سۇيسىنە ءتۇسىندى. تاڭدانىپ، تاماشالاي قاراسادى. دارمەن ۇزاق ولەڭدى تۇگەل ايتقان جوق. نىتىق جۈرەكتەردىڭ كۈلىپ تۇرىپ، جان بەرەردەي، ءۇزىلىپ ايتقان ارماندى شەرلەرىنەن تەرىپ، ماڭداپ ايتتى. ءتورت اۋىز جوقتاۋ ايتتى دا جۇدەپ كۇرسىنىپ، تىنىپ قالدى.

اباي اقىرىن عانا اتىن بۇردى. سەمىز قوڭىرتوبەل ات جاي عانا باسىپ، تىزگىن سوزا باس يىزەي ءتۇسىپ، ءجۇرىپ كەلەدى. وزگەلەر دە قوزعالعان. توپ قاتار كەلە جاتقان. ورتالارىندا ەكى قارشىعا، ءدۇر - ءدۇر سىلكىنىستى. ەكەۋى دە جۇرگىنىشلەردىڭ الدىڭعى جاعىنا قادالا قاراپ، قوماي كوزدەرىنەن ۇشقىنداعان شابىت شاشادى.

ءالى دە جەلىسى ۇزىلمەگەن وي سوڭىندا كەلە جاتقان اباي، جاستارعا تاغى ءبىر ءسوز تاستادى:

— ءجا، سول ەڭلىكتى بۇنىدىرعان ارقان تۇيىنىندە، تۇنىشىپ كەتكەن شەر بار مەس پە ەدى؟! ەڭ بولماسا، بۇگىنگى كۇن وسى مولامەن سول جۈرەك سىرىن ەل - جۇرتقا دات ەتەتىن شاق جەتپەدى مە؟! ەڭلىك ۇنىمەن قىز جۈرەگى سىر ايتسا، كەبەك تىلىمەن ۇل ارمانى، ەر اشۋى، ۇلان جوعى جوقتالسا، بولماس پا؟! اقىنسىڭدار عوي. مىناۋ كۈزدىڭ تۇنەرگەن كۈنىندە، تۇڭلىستەكەندەي كۈي مەن ساز كەلەدى ەسكىدەن! مەن ايتسام شابىتتى تەك شاتتىقتان تاپپاي، ەلدىڭ، ەردىڭ كۈيىكى، جۇدەۋ كۈيىنەن دە تاپپاق شارت! جىر شىندىقپەن تۇسىسا، شىڭنان اققان بۇلاقتاي، السى ءورس تابادى. ەندەشە، وسى ەستىگەن كۈرگەن جايدان جىر تۇغىزسا نەتەدى؟ قىزىعاتىنىڭ بار ما؟ — دەدى.

ابايدىڭ اڭعارىن جاقسى تۇيگەن دارمەن، ءبىر بايلاۋعا بەكىنىپ تە قويغان ەكەن. سونىسن ەندى ايتا بەرگەندە، بۇنىڭ الدىنا ءتۇسىپ شۇبار سويلەپ كەتتى.

— اباي اعا، ءدال وسى جايدى مەن جازامىن!
وزىنەن بۇرىن ايتۋشى بولسا دا دارمەن توقتاعان جوق:
— اباي اعا، مەنىڭ اۋزىمداعى ءسوزىمدى شۇبار ايتتى. مەن دە جازامىن!

شۇبار جاقتىرماي، تىجرىنىپ كۈلە ءتۈستى:
— سەنىڭ اۋزىڭداعى ءسوزىڭدى ايتقام جوق. ءوزىمنىڭ اۋزىمداعى بايلاۋىمدى ايتتىم. سەنىڭ جازاتىنىڭدى مەنىڭ ايتاتىنىم نە؟ ءوزىم ايتتىم، ءوزىم جازام!
— جوق مەن جازام!

— سەن ەمەس، مەن جازام، — دەپ ەكى جىگىت جارىسا تالاسىپ، قىزۋ ۇستىندە توقتاي الماعانىنا، اباي باستاعان بارلىق توپ قىزىعپ قالدى. دارمەن ءوزىنىڭ دالەلسىن ويلىنىپ الپ، كوپشىلىكتىڭ تورەلىگىنە شاققىسى كەلدى.

— ەكەۋىمىزدىڭ تالاسىمىزعا بايلاۋىن كوپ ايتسىن. ءبىراق مەن وسى جايدى جازاتىنىمدى، شۇباردىڭ سوزىبەن ايتقاننىان بۇرىن جاڭا زىرات باسىندا، انەن ايتىپ قويىمام جوق پا؟! — دەپ ەدى. بۇنىسن ماعاش ماقۇلداپ، باس يزەدى. شۇبار ول ءسوزدى قاعىتىپ قالجىڭ ەتتى.

— راس، جەڭىر اقىنعا بۇل ءسوزدىڭ دە ورايى بار شىعار.
ءبىراق ادبەتتىڭدى ءوزىڭ ايتشى، دارمەن! سەن ول جەردە ءوز جانىڭنان ءبىر اۋىز ءسوز ايتتىڭ با؟ اباي اعامنىڭ ولەڭىن عانا ايتپادىڭ با؟ ال، جازامىن دەگەندى بۇرىن ايتقان مەنىمىن.

— سەن تىلىمەن ايتساڭ، مەن دىلمەن، جۇرەكپەن ايتتىم!
سول اباي اعامنىڭ عاشىقتىق ولەڭىن ءولى ارۋاقتارعا باعىشتاپ ايتقان جەردە — اق سازىم مەنەن سەزىمىم سولاردا ەكەنىن